

Skyddsåtgärder inom primärproduktionen i livsmedelskedjan i en strålrisksituation

Skydd av växt- och foderproduktionen

Även om sannolikheten för en strålrisksituation i Finland är liten, är det ändå skäl att bereda sig på saken – också för att garantera att livsmedelskedjan är säker. Inom primärproduktionen av livsmedel kan man med rätt små åtgärder hindra att livsmedlen eller råvarorna till sådana kontamineras i en strålrisksituation.

I en strålrisksituation kan så stora mängder radioaktiva ämnen hamna i oskyddade livsmedel att dessa inte får levereras ut i handeln, även om dosraten för den externa strålningen inte just skulle överstiga den normalt rådande strålningsnivån. **Av den orsaken måste man vid behov så fort som möjligt börja skydda primärproduktionen av livsmedel och skyddandet ska vara slutfört innan radioaktiva ämnen når området.** Radioaktiv jod migrerar till exempel snabbt till mjölken, om korna äter kontaminerat foder. Ju fullständigare och effektivare skyddsåtgärderna är desto mindre blir skadorna som en strålrisksituation orsakar. Också efter att de radioaktiva ämnena passerat kan det i ett kontaminerat område krävas olika åtgärder som har rena primärprodukter för livsmedel som mål och som det är skäl att bereda sig på.

I denna anvisning berättas i all korthet hur man i olika verksamheter inom primärproduktionen av livsmedel kan bereda sig på strålrisksituationer. Anvisningar ges separat om skyddsåtgärder som ska vidtas innan radioaktiva ämnen når området och om åtgärder som ska vidtas efter att de passerat (såsom rengöring). Det är skäl att redan i förväg fundera vilka olika åtgärder som är lämpliga för varje enskild gård – inte först då strålrisksituationen redan är ett faktum. Mer information om skyddsåtgärderna inom primärproduktionen finner du i Strålsäkerhetscentralens publikation [Skyddsåtgärder i den tidiga och intermediära fasen av en nödsituation med strålrisk](#)¹.

Med skyddsåtgärderna som vidtas innan utsläppsmolnet når området förhindras kontaminationen som sker då molnet passerar. Man kan tänka sig kontaminationen som mycket finfördelat osynligt damm som människor, djur, växter och livsmedel ska skyddas mot. Objekt som ska skyddas inom primärproduktionen är arbetstagarna, produktionsdjuren, fodren, vid behov djurens dricksvatten, produktionslokalerna och olika växtbestånd. Centrala åtgärder efter att molnet passerat är de åtgärder, med vilka man förhindrar att radioaktiva ämnen som nedfallit på mark och ytor migrerar till primärprodukterna (bl.a. rengöring av produktionslokalerna och säkerställande av att produktionsdjurens föda och själva produkterna är strålsäkra.

Skyddsåtgärder och andra åtgärder borde vidtas först utgående från anvisningar och rekommendationer från myndigheterna och endast i sådana fall, då de till exempel inte äventyrar djurens välmående. Bereda sig på skyddsåtgärder bör man visserligen göra redan på eget initiativ då man fått veta om en eventuell hotande strålrisksituation. Myndigheterna följer upp strålrisksituationen och ger anvisningar och rekommendationer om det, när åtgärder ska vidtas, inom vilket område åtgärder ska vidtas och vilka åtgärder som ska vidtas. Livsmedelstillsynsmyndigheterna ger noggrannare anvisningar om åtgärderna som krävs. Information om olika aktörers uppgifter och ansvar finner du i inrikesministeriets publikation [Nödsituationer som medför risk för strålning](#)².

¹STUK.fi > Föreskrifter > Myndighetsdirektiv > Beredskapsanvisningar (VAL)

² <http://www.intermin.fi/publikation/492012> (på svenska);

<http://www.intermin.fi/julkaisu/382012> (på finska)

Skyddsåtgärder som vidtas innan radioaktiva ämnen nått området

- växthusens ventilation slås av (om möjligt) och tilluften filtreras
- spannmålssilorna stängs och luckorna tätas vid behov, om möjligt
- skörden bärgas och den bärgade skörden skyddas; odlingarna (såsom grönsakslanden, bärbuskarna) täcks med plast, presenningar etc., om det tidsmässigt eller beaktande odlingens omfattning är möjligt

Skyddsåtgärder som vidtas efter att molnet som innehåller radioaktiva ämnen passerat

- regnvatten som samlats upp under en strålrisksituation bör inte användas för bevattning av odlingar
- växtbeståndet slås eller tröskas innan det första regnet (växtavfallet tas bort) för att säkerställa att åkrarna och trädgårdsodlingarna hålls rena
- snön som täcker växtbestånden avlägsnas (vintertid)
- åkrarna plöjs; vid behov skalas markens ytskikt bort och avlägsnas
- gödsling med kalium minskar växternas upptagning av cesium och kalkning minskar växternas upptagning av strontium
- val av lämpliga växtarter (särskilt växtperioden efter en strålrisksituation); optimering av gödslingen
- kontaminerad naturgödsel används inte för gödsling av växter som ska användas som livsmedel eller foder och inte heller för gödsling av betesmark

Livsmedels säkerhetsverket
Mustialagatan 3, 00790 Helsingfors
Telefon 029 530 0400
Fax 029 530 4350
www.evira.fi

Strålsäkerhetscentralen
Flänsvägen 4, 00880 Helsingfors
Telefon (09) 759 881
Fax (09) 759 88 500
www.stuk.fi